

доцільно проводити над етюдами, в яких найяскравіше розкривається образна сфера, яскрава динаміка і швидкий темп, коли етюд передбачає концертне виконання, що є важливим інструментом для розвитку емоційності учнів. Необхідно працювати над єдиним мелодійним малюнком, над кульмінаційними точками, над активізацією всіх пальців у виконанні короткого арпеджіо.

Отже, можна зробити висновок, що систематична робота над етюдами є обов'язковою стороною комплексного розвитку техніки. Залежно від ступеня гнучкості піаністичного апарату, кількість і характер етюдів може бути не однаковим для різних учнів. Для учнів, які мають середні музично-піаністичні можливості, робота над етюдами заповнює проблеми в поточній технічній підготовці. В ході уроку реалізується його мета – досягнення технічних зрушень у процесі роботи над етюдом, різнопланове динамічне виконання. Практично-технічні зрушення розуміємо як: логічне узгодження партії правої та лівої рук, активізація роботи пальців правої руки, опора на 5-му палець тощо. Важливо трактувати етюд не тільки як технічну вправу, але й як художній твір з кульмінаціями, звуковими спадами, наскрізним розвитком мелодії.

Список використаних джерел

1. Воробкевич^{О.Т.}П. Методика викладання гри на фортепіано. Львів. ЛДМА. 2001 р. 244 с.
2. Уланова^{С.Л.} Нариси історії європейської музичної освіти і виховання. Від античності до поч. ХІХ століття. К.: Знання України, 2002 р.

Сидорова Вікторія,
викладачка вищої категорії
Полтавського фахового коледжу
мистецтв імені М. В. Лисенка,
Головашич Едуард,
доцент кафедри музичного мистецтва
та хореографії ДЗ «Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка»,
заслужений Артист України
(м. Полтава)

ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ СЕРГІЯ БОРТКЕВИЧА В ЗАКЛАДАХ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті висвітлюються окремі аспекти мистецької спадщини видатного вітчизняного піаніста-віртуоза, композитора-виконавця Сергія Борткевича. Наголошується на доцільності використання його творів у процесі навчання студентів і учнів закладів спеціалізованої мистецької освіти. Даються покликання на твори Сергія Борткевича у виконанні одного з авторів статті – викладача вищої категорії Полтавського фахового коледжу мистецтв ім. М. В. Лисенка Вікторії Сидорової.*

***Ключові слова:** Сергій Борткевич, вітчизняна мистецька спадщина, заклади спеціалізованої мистецької освіти.*

Усвідомлення величі мистецького спадку українського народу можливе за умови осягнення історичної минувшини, на якій власне й ґрунтується сьогодення та майбутнє культурного життя нації. Україна пишається багаточисельною когортою митців, які прославили її на весь світ. З-поміж таких знакова для нашої держави постать Сергія Борткевича (1877 р., Благодатне Харківської губернії – 1953 р., Відень). Ще за життя піаніст-віртуоз і композитор-виконавець був визнаний в Австрії, Іспанії, Німеччині, Нідерландах. Як диригент став широковідомим після співпраці з Віденським симфонічним оркестром, Чеським та Сілезьким філармонійними оркестрами, Великим симфонічним оркестром Віденського радіо RAVAG та іншими колективами Європи.

На привеликий жаль, після смерті Сергія Борткевича його музична спадщина була забута. Не маючи наміру досліджувати біографію та творчість Сергія Борткевича все ж наголосимо, що до 2000 року в Україні його ім'я було зовсім невідоме. Лише після праці Багвана Тадані (канадійця з індійським походженням) розпочалася справжня пошукова теоретико-мистецька робота з вивчення життя і творчості митця. Відтоді зацікавленість його спадщиною невпинно зростає. Зокрема, вітчизняні науковці й практики досліджують питання: жанру фортепіанного концерту у творчості Сергія Борткевича (Л. Бородецька) [1]; його піаністичного доробку в концертно-виконавському та дидактичному аспектах (М. Гергега) [2]; вокальної музики С. Борткевича в аспекті перетворення романтичних традицій (на прикладі циклу «Stemflugdes Herzens») (І. Калугіна) [3]; лисенківських традицій на прикладі фортепіанної творчості С. Борткевича для дітей (О. Качмар) [4,5] тощо.

Мистецька еліта України щиро радіє з того, що понад два десятиліття (із 2000 року) музика Сергія Борткевича звучить у виконанні вітчизняних солістів та колективів, зокрема, Вікторії Єрмольєвої, Вікторії Сидорової, Академічного симфонічного оркестру «Філармонія» Чернігівської філармонії під орудою головного диригента заслуженого діяча мистецтв України Миколи Сукача, який є автором унікального дослідження «Сергій Борткевич: партитура життя» [7].

Надзвичайно цікавим був факт появи фортепіанного концерту Сергія Борткевича на вітчизняному мистецькому видноколі. У 1999 році відомий музичний діяч, професор Київської консерваторії, заслужений артист України Микола СУК (нині професор університету штату Невада США) запропонував диригентові Миколі Сукачу взяти участь в проєкті «Маловідомі фортепіанні твори»: «Ти знаєш, я знайшов запис фортепіанного концерту композитора С. Борткевича, який народився десь під Харковом, а помер 1952 році у Відні. Прекрасна музика! Знаю, що в Багвана Тадані можна придбати партитуру... Зіграємо?». Микола Сукач відразу погодився. Упродовж року переписувачі готували оркестрові партії і в травні 2000 року київська піаністка Вікторія Єрмольєва блискуче виконала Перший фортепіанний концерт Сергія Борткевича.

З огляду на цінність мистецького спадку С. Борткевича доречним є використання його творів для студентів закладів мистецької освіти. Власний досвід авторів статті, які є викладачами Полтавського фахового коледжу мистецтв імені М. В. Лисенка, свідчить про те, що в ході вибору творів для формування компетентностей у здобувачів спеціальної мистецької освіти цікавими та доречними є 2 опуси етюдів: 65-й та 15-й (зокрема, йдеться про етюд мі мінор та фа дієз мінор). Студенти не лише успішно їх виконують, але й здобувають необхідні уміння й навички для майбутньої професійної діяльності. Колегам із закладів

фахової мистецької освіти цікавим буде досвід, який ми мали під час атестаційних випробувань випускників відділу загального фортепіано, де майбутня фахівчиня з успіхом виконала 1-шу сонату С. Борткевича, водночас іншими випускниками на розсуд комісії були винесені декілька п'єс із дитячої збірки «Маріонетки». Цікаві твори видатного композитора звучали мелодійно та експресивно, подекуди інтонації нагадували Шопена та Рахманінова, Чайковського та Метнера.

Митцям-колегам закладів мистецької освіти слід, на нашу думку, звернути увагу на цикли С. Борткевича, присвячені дітям, а саме: Ор. 14 «З мого дитинства» 6 п'єс для ф-но, Ор. 21 «Маленький мандрівник», Ор. 30 «Музичні замальовки по казкам Андерсена», Ор. 39 «Дитинство» 14 легких п'єс, Ор. 54 «Маріонетки» 9 п'єс для ф-но, Ор. 68 «Пригоди Тома Сойєра» 6 п'єс для ф-но. Особливу цінність, на наше переконання, має цикл дитячих п'єс під назвою «Маріонетки» (Ор. 54, що був написаний в 1938-му році), який також стане в нагоді учителям, які прагнуть прилучити учнів до творів вітчизняних композиторів. Цикл вирізняється яскравістю характеристик та матеріалом, який запам'ятовується. Карнавальні образи-маски «Маріонетки» дозволять викладачеві перетворити виступи учнів у театральні яскраві сценки в костюмах.

Узагальнення аналізу творів Сергія Борткевича дає змогу говорити про декілька властивостей, що слід урахувати під час роботи з творами митця:

- різноманітність музичної мови від діатоніки до складних хроматизованих гармоній: від традиційної романтичної музичної мови до елементів імпресіонізму;
- важлива риса мініатюр Борткевича – це програмність, у творах композитор продовжує традиції Ліста і особливо Шумана;
- виконуючи твори неперевершеного мелодиста С. Борткевича важливо володіти манерою гри *cantabile* та чіткою артикуляцією.

Таким чином, вітчизняна мистецька спадщина має унікальний складник – творчість видатного митця Сергія Борткевича, піаніста-віртуоза і композитор-виконавця, що в своїй творчості продовжив традиції, які йдуть від Моцарта та Бетховена, через Шопена та Шумана, Ліста, Брамса, Антона Рубінштейна, Скрябіна, Метнера.

Спадщина Сергія Борткевича, яка була повернута в Україну лише через пів століття по його смерті, є такою ж частиною вітчизняної культури та історії, як творчість Лятошинського, Косенка, Лисенка... Музика Сергія Борткевича пронизана українськими темами, глибокою інтелектуальністю та культурою. Ця музика заслуговує на те, щоб стати репертуаром у музичних програмах.

Список використаних джерел

1. Бродецька Л. Жанр фортепіанного концерту у творчості Сергія Борткевича (на прикладі Третього фортепіанного концерту «*Per aspera ad astra*») Львів: Т. Тетюк, 2018. С. 19-20.
2. Герега М. Піаністичний доробок С. Борткевича в концертно-виконавському та дидактичному аспектах. Львів, 2019. С. 73–83.
3. Калугіна І. Ю. Вокальна музика С. Борткевича в аспекті перетворення романтичних традицій (на прикладі циклу «*Sternflug des Herzens*»): дипломна робота ... магістра

музичного мистецтва. Спец. 17.00.03 / НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2019. 78 с.

4. Качмар О. Лисенківські традиції на прикладі фортепіанної творчості для дітей С. Борткевича (дидактичний аспект). *Музична україністика: сучасний вимір*. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2012. С. 286-290.
5. Качмар О. Фортепіанна творчість С. Борткевича: дитячий репертуар (дидактичний аспект). *Мистецтво в сучасній школі: проблеми, пошуки*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. Ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. С. 57-62.
6. Сидорова Вікторія. Режим доступу: https://youtu.be/_8SsO550RCI Sergei Bortkiewicz op 54 №1 Russian Peasant Girl; https://youtu.be/uEWmI_ERN_Q Sergei Bortkiewicz op 54 №2 The Cossack; <https://youtu.be/gH9pLg3TcQM> Sergei Bortkiewicz op 54 №3 The Spanish LADY; <https://youtu.be/uQV6VWFIWN8> Sergei Bortkiewicz op 54 №4 The Tirolese; <https://youtu.be/o46INiAINOQ> Sergei Bortkiewicz op 54 №5 The Gipsy; https://youtu.be/_BsxeZL7avs Sergei Bortkiewicz op 54 №6 The MARCHIONESS; <https://youtu.be/WZgS-NKAifA> Sergei Bortkiewicz op 54 №7 The Chinese; <https://youtu.be/zEkruzOEAdc> Sergei Bortkiewicz op 54 №8 Teddy Bear; <https://youtu.be/17e2qGNQheE> Sergei Bortkiewicz op 54 №9 Punch Harlequin.
7. Сукач М. В. Сергій Борткевич: партитура життя. Художньо-документальна мозаїка. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 136 с.

Скаун Наталія,
викладачка вищої категорії
Полтавського фахового коледжу
мистецтв імені М. В. Лисенка,
Тищик Світлана,
старша викладачка вищої категорії
Полтавського фахового коледжу
мистецтв імені М. В. Лисенка
(м. Полтава)

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ДИРИГЕНТА СТУДЕНТСЬКОГО ОРКЕСТРУ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

***Анотація.** У статті висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з багатогранною діяльністю складного механізму – оркестру народних інструментів, розкривається роль викладача-диригента в процесі підготовки висококваліфікованих музикантів.*

***Ключові слова:** диригент, оркестр народних інструментів, професійна підготовка, матеріальна база, концертна діяльність.*

***Актуальність теми.** «Оркестровий клас» є однією з профільюючих навчальних дисциплін у процесі фахової підготовки інструменталіста-народника та майбутнього диригента оркестрового колективу. Її якість багато в чому залежить від викладача-диригента та творчої діяльності всього навчального колективу в цілому.*

***Мета статті** – висвітлити комплекс питань, пов'язаних з роботою диригента студентського оркестру народних інструментів, особливостями його навчально-виховної та*